

Miljø- og
Fødevareministeriet
Naturstyrelsen

Natura 2000- plejeplan

for lysåbne naturtyper og arter
på Naturstyrelsens arealer
2. planperiode 2016-2021
i Natura 2000-område nr. N99
Kongens Mose og Draved Skov

Titel:

Natura 2000-plejeplan for lysåbne naturtyper og arter på Naturstyrelsens arealer.
2. planperiode 2016-2021 i Natura 2000-område nr. N99 Kongens Mose og Draved Skov

Udgiver:

Naturstyrelsen
Gjøddinggård
Førstballevej 2
7183 Randbøl
www.nst.dk

År:

2017

Foto:

Naturstyrelsen

Kort:

Naturstyrelsen, på baggrund af kortmaterialer i henhold til tilladelse G18/1997 (Kort og Matrikelstyrelsen)

ISBN nr.

978-87-7179-095-5

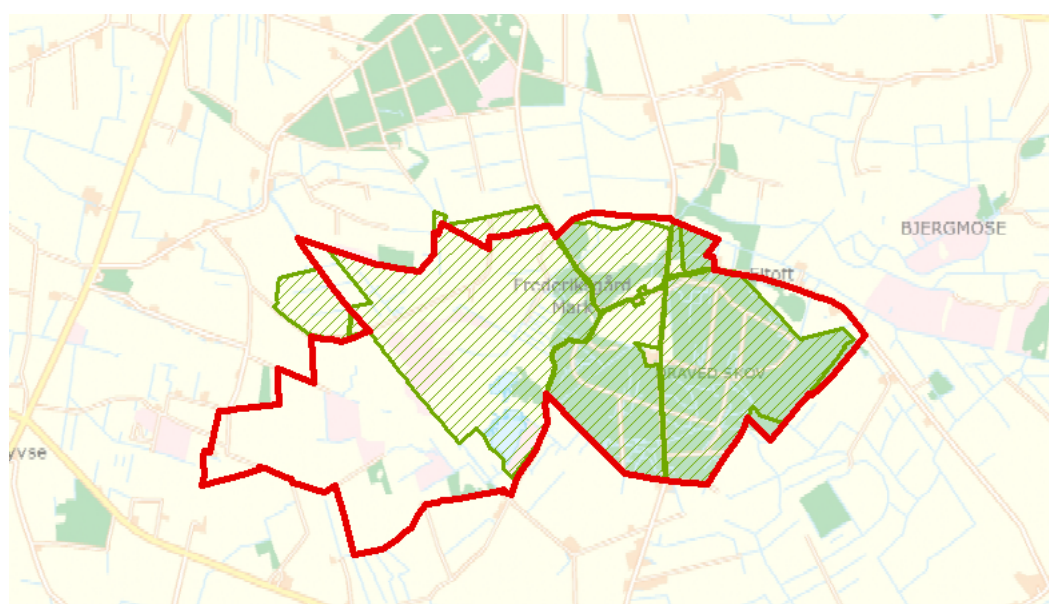
Må citeres med kildeangivelse.

1. Generelt

Der er 20. april 2016 offentliggjort Natura 2000-planer for 252 områder i Danmark.

Denne plejeplan følger op på Natura 2000-planen for område N99 Kongens Mose og Draved Skov og vedrører Naturstyrelsens arealer på ca. 524 ha.

Figur 1: Oversigtskort over Natura 2000-områdets afgrænsning

- Natura2000 område
- Naturstyrelsens areal

I denne plejeplan er arealer og indsatser opdelt på henholdsvis lysåbne naturtyper og arter knyttet til de lysåbne naturtyper. Natura 2000 plejeplaner for de skovbevoksede naturtyper, samt mere detaljerede oplysninger om indsatsen i Natura 2000-områderne findes på Naturstyrelsens hjemmeside vedr. Natura 2000. Bemærk, at Naturstyrelsens samlede arealforvaltning i området er omfattet af flere planbestemmelser og retningslinjer end dem, der findes i denne plan. For supplerende læsning herom henvises til Naturstyrelsens driftsplaner for det pågældende område, som findes på Naturstyrelsens hjemmeside vedr. driftsplanlægning.

Naturstyrelsen har udarbejdet et resumé af plejeplanen, som indgår i en kommunal Natura 2000-handleplan. Dette resumé er vedlagt som bilag 1.

Plejeplanen gælder for perioden 2016 -2021 og skal således senest være gennemført med udgangen af år 2021. Plejeplanen vil forsat være gældende efter 2021 og efterfølgende alene blive ajourført, når der foretages ændringer i udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området, ændringer i Natura

2000- eller driftsplanlægningen eller ændringer i øvrige forhold, der måtte give anledning til at ajourføre plejeplanen.

Grundlag for prioriteringer og valg

Natura 2000-planen udgør grundlaget for plejeplanens prioriteringer og valg. I de tilfælde hvor der har været forudset en modstrid mellem hensynet til forskellige arter og/eller naturtyper på områdets udpegningsgrundlag, har Natura 2000-planen allerede foretaget denne prioritering.

Overvågning

Natura 2000-indsatsen bliver løbende overvåget i forhold til udpegningsgrundlag og naturværdier via NOVANA overvågningsprogram. Desuden afrapporterer Danmark den nationale indsats vedrørende habitat- og fuglebeskyttelsesdirektiverne til EU-kommissionen hvert 6. år.

I 2016-18 foretager Styrelsen for Vand- og Naturforvaltning (SVANA) genkortlægning og tilstandsvurdering på alle arealer (lysåbne naturtyper og skovnaturtyper), og resultatet forventes at indgå i kommende basisanalyser for hvert enkelt Natura 2000-område i 2019.

Få adgang til MiljøGIS overvågningsdata fra basisanalysen her:

<http://miljoegis.mim.dk/cbkort?profile=natura200oplaner2h2014>

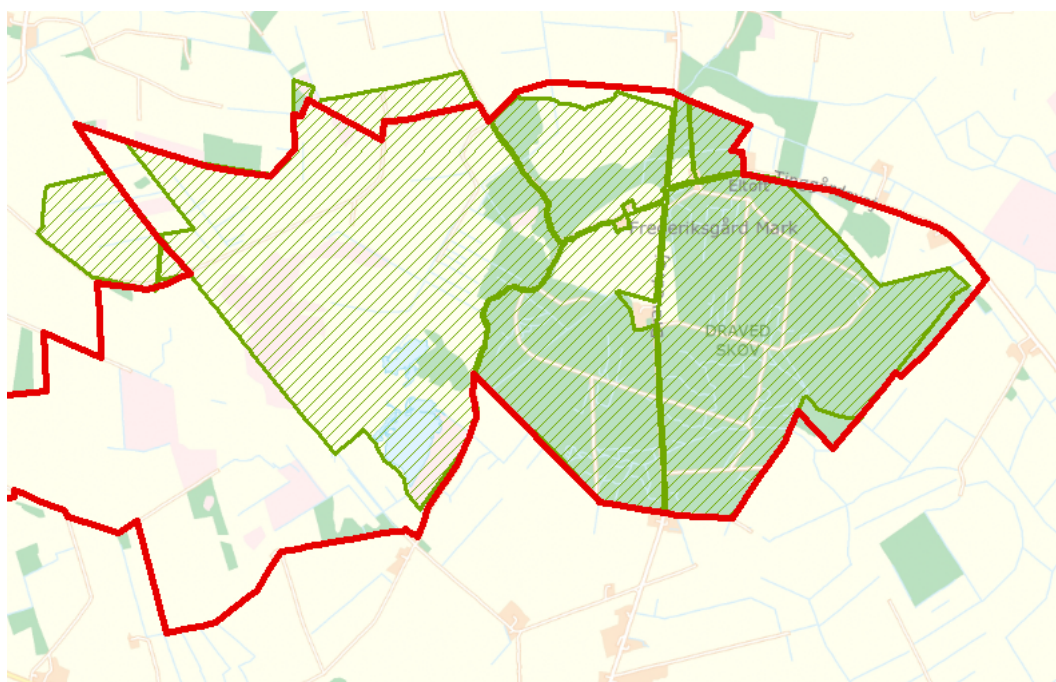
2. Områdebeskrivelse

Natura 2000-området består af habitatområde nr. H88 og fuglebeskyttelsesområde nr. F61.

Dette Natura 2000-område er specielt udpeget på grundlag af en væsentlig tilstedeværelse af følgende naturtyper: højmose (7110, 7120), hængesæk (7140). Natura 2000-planens målsætninger og indsatsprogram er væsentlige elementer i beskyttelsen af disse og af en generel sikring og forbedring af området naturværdier.

For en uddybende beskrivelse af Natura 2000-området, herunder præsentation af udpegningsgrundlaget for området, henvises til [Natura 2000-planen](#). På SVANAs hjemmeside kan der også findes forklaring af begreber mv.

Figur 2: Kort over Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-området.

- Natura2000 område
- Naturstyrelsens areal

Inden for området forvalter Naturstyrelsen hele Draved Skov samt store dele af Kongens mose. Draved Skov er en af Danmarks største skove udlagt til urørt skov. Skoven er en blandingsskov domineret af eg, lind, bøg og birk. Hele området blev lagt urørt i 2000, dog med partier som har

ligget urørt siden 1920'erne. Grøfter blev lukket i forbindelse med overgangen til urørt status og der blev gennemført andre naturforbedrende tiltag.

Der er i Kongens mose gennemført en vandstandshævning i 1992 i forbindelse med Fredningen. I perioden fra 2007 til 2011 blev et stort LIFE-projekt gennemført med nedskæring af opvækst på mosefladen samt hævnning af vandstanden ved en effektiv lukning af alle synlige grøfter. Desuden blev drænsystemet i Russerfennen ødelagt. I alt blev der ryddet ca. 100 ha og vandstanden blev hævet på ca. 140 ha.

Tabel a: Kortlagte lysåbne naturtyper i plejeplanen

Lysåbne naturtyper (ha)		
	naturtype	Total
7120	Nedbrudt højmosse	112,3
7140	Hængesæk	21,9
7110	Højmosse	13,2
Hovedtotal		147,4

Desuden er der i udpegningsgrundlaget nævnt følgende arter, der forekommer, eller har potentiale til at kunne indfinde sig, i Naturstyrelsens dele af Natura 2000-området:

- Rød Glente
- Hedehøg
- Rørhøg
- Trane
- Tinksmed
- Sortterne
- Mosehornugle

3. Status for gennemførelse og erfaringer fra 1. plejeplanperiode

Plejeplanen for 1. planperiode omfattede 2 plejetiltag hvilket omfattede rydning af træopvækst samt forbedring af de hydrologiske forhold på i alt 115 ha

Naturstyrelsen har gennemført en evaluering i form af en statusopgørelse og overvejelser om hvilke erfaringer, der kan drages af første planperiode. Med baggrund i denne evaluering kan Naturstyrelsen konkludere, at de planlagte indsatser er gennemført i plejeperioden for Naturstyrelsens arealer og at disse indsatser har bidraget positivt til opfyldelse af Natura 2000-planens målsætninger.

Tabel b: Status for gennemførelse af plejeplanens mål for 1. planperiode 2009-2015.

Gennemførte indsatser (antal)	3	Gennemførte indsatser (areal)	267 ha	100 %
Ikke-gennemførte indsatser (antal)		Ikke-gennemførte indsatser (areal)	0	

Tabel c: Oversigt over ikke-planlagte indsatser der er gennemført, som gavner arter eller naturtyper i udpegningsgrundlaget.

Art (navn)	Artstiltag	Begrundelse for gennemførelse af ikke planlagt artsplejetiltag
Sortterne Mosehornugle Trane	Etablering af yngle- og fourageringsområder	Igangsætning af græsningspleje Vandstandshævning i forbindelse med gennemførelse af LIFE projekt i området, har sat gang i tilgroning med pil og birk. For at sikre velegnede ynglehabitater og fourageringsområder for både trane, mosehornugle og sortterne er der etableret to græsningsfener på de tidl. afskrabningsflader i den nordøstlige del af Kongens Mose på i alt tilsammen 60 ha

Generelle bemærkninger og konkrete erfaringer i forhold til 1. generations plejeplanlægning

Generelle bemærkninger

- Lukning af dræn og grøfter har haft en mærkbar positiv effekt på grundvandsstanden i området. Målinger af grundvandsstanden i en række pejlebrønde i randen af højmosen viser fortsat stigende tendenser ligesom flere af de gamle afgravningsflader i den nordøstlige del af mosen som tidligere var helt tørre om sommeren, nu står med blank vand hele året rundt

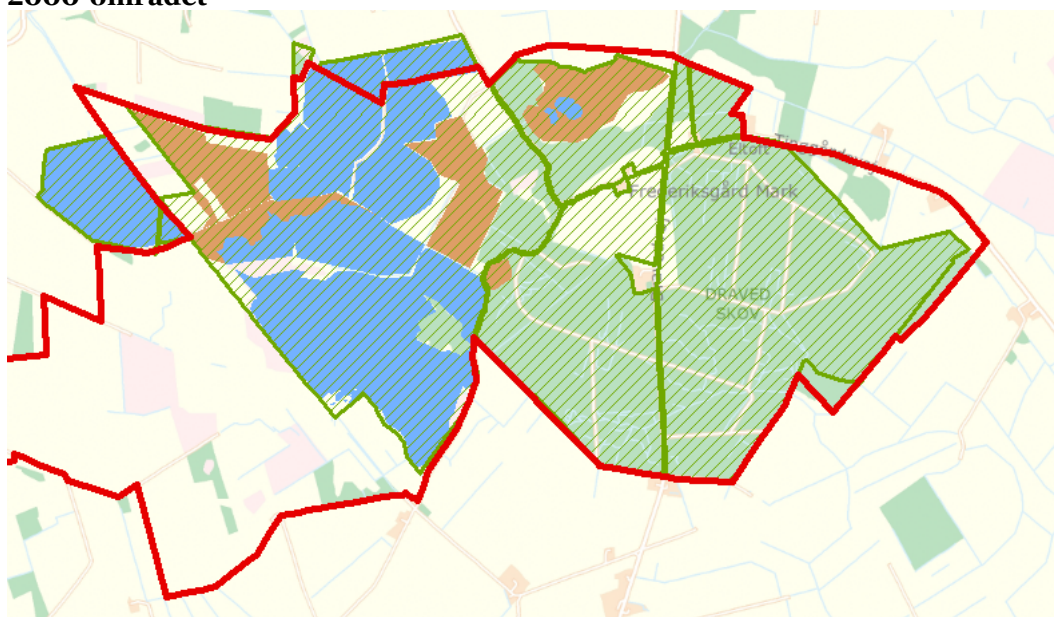
Konkrete erfaringer

- Meget god udvikling i sphagnum arternes udbredelse i de gamle tørvegrave
- En del genvækst af birk som dog mange steder se ud til at gå i dværgvækst som følge af høj grundvandsstand året rundt.

4. Mål og plejetiltag

Figur 3: Oversigt over lysåbne naturtyper og planlagte indsatser i Natura 2000-området

- Natura2000 område
- Naturstyrelsens areal
- Lysåbne habitatnaturtyper med planlagt indsats
- Lysåbne habitatnaturtyper uden planlagt indsats

Plejeplanen er udarbejdet i overensstemmelse med Natura 2000-planens målsætninger og adresserer konkret følgende områdespecifikke retningslinjer fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der søges udtaget kulstofholdige lavbundsjord i tilknytning til aktiv højmoser og nedbrudt højmoser samt hængesæk, så der kan skabes større sammenhængende arealer samtidig med, at udtagningen bidrager til at reducere udledningen af CO₂ og et renere vandmiljø

I dette afsnit beskrives Naturstyrelsens *mål* for de ovenstående lysåbne naturtyper i denne planperiode. Der kan være flere mål for et givent areal med en naturtype.

Desuden præsenteres de typer af *plejetiltag*, som Naturstyrelsen vil anvende på baggrund af Naturstyrelsens erfaringer og bedste viden om naturpleje, der blandt andet omtales i det vejledende indsatskatalog for N2000-plejeplanlægning for lysåbne naturtyper, Skov- og Naturstyrelsens Naturplejestrategi (1999), Naturstyrelsens plejebog om 'Græsning og høslæt i naturplejen',

Naturstyrelsens plejebogsserie for henholdsvis overdrev, ferske enge, søer, strandenge, hede, mose, små vandhuller samt Naturstyrelsens Naturportal.

På et areal kan der forekomme mere end én slags plejetiltag.

Arealtallene i tabellerne udtrykker Naturstyrelsens vurdering af omfanget af de enkelte plejetiltag, der vil blive gennemført i plejeplanens periode. På Naturstyrelsens hjemmeside vedr. Natura 2000 findes links til kort med detaljerede oplysninger om mål og indsatser på lokalitetsniveau.

Plejemål og plejetiltag for lysåbne naturtyper

Der vil på de lysåbne naturtyper i dette Natura 2000-område blive foretaget løbende pleje, med henblik på opretholdelse af naturtyperne jf. nedenstående tabeller.

- Græsningsplejen på de afskrællede højmoser i Tyvekrogsmosen mod nordøst fortsættes med sikring af lysåben natur på i alt 53,4 ha potentiel habitatnatur / nedbrudt højmose

Der foretages endvidere enkeltstående indgreb i form af:

- Nedsikring af uønsket træ- og buskopvækst på den kortlagte hængesæk i Østermosen – sikring af lysåben habitatnatur på i alt 1,2 ha
- Opsætning af nye skilte med adgangsforbud jf. fredningsbestemmelsernes regler herom ved alle adgangsvej og stier ind til den centrale del af Kongens Mose
- Naturstyrelsen arealer i det nordvestlige hjørne af Kongens Mose umiddelbart uden for Natura 2000-området jf. ovenstående kort søges inddraget i nyt LIFE projekt initieret af Tønder Kommune

Table d: Plejemål for lysåbne naturtyper

Målsatte habitatnaturtyper (ha)				
		Naturtype	Målsætning	Total
Eksisterende habitatnatur	7120	Nedbrudt højmose	Sikring af naturtypen	2,7
			Naturlig dynamik	109,6
		Naturtypebevarende pleje	2,7	
		Beskyttelse mod forstyrrelser	52,6	
	7140	Hængesæk	Sikring af naturtypen	1,2
			Naturlig dynamik	20,7
		Naturtypebevarende pleje	1,2	
		Beskyttelse mod forstyrrelser	20,7	
	7110	Højmose	Udvikling mod 7110 Højmose	4,7
			Naturlig dynamik	13,2
		Beskyttelse mod forstyrrelser	13,2	
		Potentiel habitatnatur	9997	Ikke specificeret
			Naturlig dynamik	24,3
			Naturtypebevarende pleje	50,7

Tabel e: Planlagte løbende plejetiltag af hensyn til lysåbne naturtyper

Areal omfattet af indsatsen (ha)				Omfattet af eksisterende planlægning	Total
		Naturtype	Plejetiltag		
Eksisterende habitatnatur	7120	Nedbrudt højmose	Ingen indsats i planperioden	Eksisterende	57,0
			Græsning	Eksisterende	2,7
	7140	Hængesæk	Rydning af opvækst	Nyt	1,2
Potentiel habitatnatur	9997	Ikke specificeret	Græsning	Eksisterende	50,7

Tabel f: Planlagte enkeltstående plejetiltag af hensyn til lysåbne naturtyper

Areal omfattet af indsatsen (ha)				Omfattet af eksisterende planlægning	Total
		Naturtype	Plejetiltag		
Eksisterende habitatnatur	7120	Nedbrudt højmose	Færdselsregulering ved skiltning	Nyt	52,6
	7140	Hængesæk	Færdselsregulering ved skiltning	Nyt	20,7
	7110	Højmose	Færdselsregulering ved skiltning	Nyt	13,2

Plejemål og plejetiltag for arter

Som hovedregel vil arterne på udpegningsgrundlaget have gavn af plejetiltagene for naturtyperne i de områder som arten er eller potentielt kan blive tilknyttet. Disse plejetiltag fremgår af tabel e og f.

Færdselsreguleringen omkring hele den centrale fredede del af Kongens Mose bidrager endvidere til fred og ro i yngletiden for arter på udpegningsgrundlaget – herunder trane, tinksmed m.fl.

En mere detaljeret beskrivelse af specifikke artsplejetiltag fremgår af Naturstyrelsens hjemmeside vedr. Natura 2000.

Forventninger til den samlede indsats

Den samlede indsats for naturtyper og arter på styrelsens arealer forventes at medføre, at:

- Naturtilstanden for naturtyper og levesteder for arter i tilstandsklasse I og II er stabil eller i fremgang, mens tilstanden for naturtyper og levesteder for arter i ugunstig tilstandsklasse III-V er i fremgang.
- Det samlede areal og tilstanden af levestederne for arter på udpegningsgrundlaget – herunder særligt trane og tinksmed er stabil eller øges.

Bilag

Bilag 1: Resumé af plejeplan for Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-område N99 Kongens Mose og Draved Skov

Dette Natura 2000-område er specielt udpeget på grundlag af en væsentlig tilstedeværelse af følgende naturtyper: højmose (7110, 7120), hængesæk (7140). Natura 2000-planens målsætninger og indsatsprogram er væsentlige elementer i beskyttelsen af disse og af en generel sikring og forbedring af området naturværdier.

For en uddybende beskrivelse af Natura 2000-området, herunder præsentation af udpegningsgrundlaget for området, henvises til [Natura 2000-planen](#). På SVANAs hjemmeside kan der også findes forklaring af begreber mv.

Tabel I: Kortlagte lysåbne naturtyper i plejeplanen

Lysåbne naturtyper (ha)		
	naturtype	Total
7120	Nedbrudt højmose	112,3
7140	Hængesæk	21,9
7110	Højmose	13,2
Hovedtotal		147,4

Plejeplanen er udarbejdet i overensstemmelse med Natura 2000-planens målsætninger og adresserer konkret følgende områdespecifikke retningslinjer fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der søges udtaget kulstofholdige lavbundsjord i tilknytning til aktiv højmose og nedbrudt højmose samt hængesæk, så der kan skabes større sammenhængende arealer samtidig med, at udtagningen bidrager til at reducere udledningen af CO₂ og et renere vandmiljø

Indsats for de lysåbne naturtyper

I det følgende angives Naturstyrelsens planlagte plejemål og indsats for de lysåbne naturtyper på udpegningsgrundlaget.

Tabel II: Plejemål for lysåbne naturtyper

Målsatte habitatnaturtyper (ha)				
		Naturtype	Målsætning	Total
Eksisterende habitatnatur	7120	Nedbrudt højmose	Sikring af naturtypen	2,7
			Naturlig dynamik	109,6
			Naturtypebevarende pleje	2,7
			Beskyttelse mod forstyrrelser	52,6
	7140	Hængesæk	Sikring af naturtypen	1,2
			Naturlig dynamik	20,7
			Naturtypebevarende pleje	1,2
			Beskyttelse mod forstyrrelser	20,7
			Udvikling mod 7110 Højmose	4,7
	7110	Højmose	Naturlig dynamik	13,2
			Beskyttelse mod forstyrrelser	13,2
Potentiel habitatnatur	9997	Ikke specificeret	Sikring af naturtypen	50,7
			Naturlig dynamik	24,3
			Naturtypebevarende pleje	50,7

Tabel III: Planlagte løbende plejetiltag for lysåbne naturtyper

Areal omfattet af indsatsen (ha)					
		Naturtype	Plejetiltag	Omfattet af eksisterende planlægning	Total
Eksisterende habitatnatur	7120	Nedbrudt højmose	Ingen indsats i planperioden	Eksisterende	57,0
			Græsning	Eksisterende	2,7
	7140	Hængesæk	Rydning af opvækst	Nyt	1,2
Potentiel habitatnatur	9997	Ikke specificeret	Græsning	Eksisterende	50,7

Tabel IV: Planlagte enkeltstående plejetiltag for lysåbne naturtyper

Areal omfattet af indsatsen (ha)				Omfattet af eksisterende planlægning	
		Naturtype	Plejetiltag		Total
Eksisterende habitatnatur	7120	Nedbrudt højmose	Færdselsregulering ved skiltning	Nyt	52,6
	7140	Hængesæk	Færdselsregulering ved skiltning	Nyt	20,7
	7110	Højmose	Færdselsregulering ved skiltning	Nyt	13,2

Særlig indsats for arter

Plejen af områdets lysåbne arealer vil tilgodese arter på udpegningsgrundlaget.

Færdselsreguleringen omkring hele den centrale fredede del af Kongens Mose bidrager endvidere til fred og ro i yngletiden for arter på udpegningsgrundlaget – herunder trane, tinksmed m.fl.

Forventningen til den samlede indsats

- Naturtilstanden for naturtyper og levesteder for arter i tilstandsklasse I og II er stabil eller i fremgang, mens tilstanden for naturtyper og levesteder for arter i ugunstig tilstandsklasse III-V er i fremgang.
- Det samlede areal og tilstanden af levestederne for arter på udpegningsgrundlaget – herunder særligt trane og tinksmed er stabil eller øges.

**Miljø- og
Fødevareministeriet**
Naturstyrelsen

Gjøddinggård
Førstballevej 2
7183 Randbøl

www.nst.dk